

IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE V PODJETNIŠTVU

○ *izobraževanju v podjetništvu z znanstvenega vidika*

V vsakem izobraževalnem programu ni pomembno samo to, kaj je bilo naučeno, temveč tudi to, kako je bilo naučeno. Z drugimi besedami, potreben je drugačen učni vzorec. Udeleženci izobraževanja morajo znanje sprejemati predvsem sproščeno. Zato je »kako« v programu v nasprotju s klasičnim prenosom znanja usmerjeno predvsem k povečevanju samozaveesti in aktivnemu pridobivanju znanja. Program podjetniškega samozavedanja je usmerjen k pridobivanju samozaupanja, samostojnosti, vztrajnosti, ustvarjalnosti – skratka, v nov slog vodenja in intelektualne fleksibilnosti (Timmons, 1978; Hornday, 1982; Brockhaus in Horwitz, 1986; Hisrich, 1986.) Znanje je v tovrstnem usposabljanju usmerjeno v definiranje okoliščin, kar lahko označimo kot osnovno podjetniško aktivnost: poznavanje in razumevanje trga, prepoznavanje podjetniških priložnosti, selekcija ciljnih skupin, imaginacije dolgoročne vizije, oblikovanje in strukturiranje organizacij in njihovo animiranje.

IZVAJANJE PODJETNIŠKEGA IZOBRAŽEVANJA

Navodila in priporočila za izvajanje aktivnosti v zvezi s podjetniškim izobraževanjem:

- Vsak učni načrt mora biti oblikovan tako, da omogoča udeležencem/šudentom ugotoviti, kaj se želijo naučiti in si tako določiti smernice, v okviru katerih se bodo učili.
- Vključuje multiinštrukcijske strategije.
- Vsebine so konkretne in praktične.
- Vsak posamezen program naj omogoči celoten izobraževalni program doživljati kot učno aktivnost.

- Vsak učni načrt naj vsebuje interakcijo na podlagi študij primerov s praviimi podjetniki, videokasetami, srečanji s podjetniki v predavalnici in delom na terenu v podjetjih.

- Vsak učni načrt mora vsebovati sistem za spremljanje posameznikovega napredovanja pri doseganju zastavljenih učnih ciljev. Podjetniško izobraževanje spodbuja učenje umečnosti vodenja.

- Študije primerov morajo biti prilagojene značilnostim panoge oziroma dejavnosti, ki jo primer obravnava. Udeleženci se naučijo razumevati in definirati okoliščine.

Strokovnjaki za podjetniško usposabljanje so enotni v tem, naj si podjetniki sami določijo, kaj bodo počeli in, seveda, kako bodo to počeli v okviru učnega procesa. Nekaj več kot

Pojavljata dva različna pristopa, in sicer eden za managerje in drugi posebej za podjetnike. Podjetniki imajo namreč »deviantno« vlogo v nasprotju s svojimi vrstniki managerji. Ti se morajo naučiti, kako razumevati organizacijski okvir in se mu prilagoditi. Podjetniki pa morajo prepoznati podjetniške priložnosti in poiskati načine, kako jih izkoristiti. Zato se podjetniki učijo od že izkušenih podjetnikov in si na tej podlagi skušajo izmisliti kaj novega.

10 let strokovnjaki v ZDA in Kanadi raziskujejo sisteme podjetniških aktivnosti, ki večinoma izražajo to, kar podjetniki dejansko počnejo, in to, kar dejansko so.

V pričujočem prispevku je predstavljena tipologija znanosti v izobraževanju, ki jo lahko

uporabljamo v programih usposabljanja v podjetništvu. Šest izobraževalnih usmeritev je predstavljenih v naslednjem vrstnem redu:

- konformistična,
- prilagojena,
- prehodna,
- avtonomistična,
- socializatorska,
- lokalistična.

Avtorja, kot sta Bechard in Toulouse (1991), opredeljujeta tipologijo izobraževalne znanosti, ki zagotavlja uporabne pristope in orodja za razumevanje povezave med razvojem samozavesti, ustvarjalnostjo in razvijanjem programov v podjetništvu. Omenjena tipologija je prva, ki analizira podjetniško usposabljanje za trojno perspektivo teorije o izobraževanju, poučevanju in učenju in ki jo bomo opisali v nadaljevanju.

INDUSTRIJSKA PARADIGMA

Po Bertrandu in Valoisu (1992) se prevladujoča paradigma v izobraževanju imenuje industrijska paradigma, ki poudarja materialne vrednote in ekonomski razvoj ter tehnologijo. S tega vidika je znanje razumljeno kot racionalna luč, poudarek je na znanstvenih in kvantitativnih metodah ter objektivnosti. Pomembna je predvsem marketinška strategija, proizvodni sistem, utilitarizem in povpraševanje po tehnologijah.

Rezultat tega sistema je množična proizvodnja, podrejanje človeka strojem, plačilo na podlagi učinka, hierarhija v organizacijskem pomenu. Vzgoja in izobraževanje v teh družbah sta prepuščena institucijam, kot so visoke šole.

Konformistična usmeritev spodbuja kognitivni, sistemski in kibernetični sistem razmišljanja, katerega cilj je družbena reprodukcija. Učitelji v takšnih družbah torej nimajo na voljo sistema za individualno delo z udeleženci programa. Prihaja do procesa »intelektualnega taylorizma«. Študenti v takšnih sistemih nimajo druge možnosti, kot da reproducirajo znanje za veljavne vrednote.

Prilagojena izobraževalna usmeritev je takšna usmeritev, pri kateri šola gradi most med študentom in družbo. Cilj je v vzgoji študenta za prilagajanje spremembam v družbi, promocija njihovega kognitivnega, čustvenega in socialnega razvoja. Predvsem pa je pomemben ra-

Tabela 1: Različna področja podjetniškega izobraževanja

Podjetniki	Inovacije, vizija, rast, oblikovanje
Samozaposlovanje in mikropodjetja	Tržna usmerjenost, osebni ekvilibrijum
Malo gospodarstvo	Managerske aktivnosti - marketing, finance, proizvodnja, človeški viri, vodenje informacijskih sistemov
Družinsko podjetništvo	Družbeni sistemi, psihologija odnosov
Notranji podjetniki	Inovacije, podporni sistemi, strateška povezovanja
Podjetniki, ki razvijajo že uveljavljena podjetja	Vrednotenje priložnosti, upravljanje tveganja, kompleksni managerski procesi
Tehnopodjetniki	Skupinsko delo, upravni odbori, tržna naravnost, mreže, globalizacija

zvoj socialnih sposobnosti v skladu z demokratičnimi vrednotami, ko lahko posameznik izraža svoje lastno, pogosto divergentno mnenje. Takšen tip usmerjenosti pogosto izraža konstruktivizem. Tako prihaja v ospredje posameznik s svojim konstruktivnim znanjem, pri katerem uveljavlja svoje lastne izkušnje. Proces in vsebina v predavalnici sta si enakovredna. Ta usmerjenost favorizira strategije poučevanja in metode dela, kot so študije primerov, laboratorijsko delo, usposabljanje s praktično vsebino itn.

Prehodna usmerjenost je zadnja oblika družbe industrijske paradigme. Rezultira obliko prostovoljnega humanizma ali spodbuja pedagoško delo brez ukazov, popolno avtonomijo in kritično presojo pri razvijanju lastnega sistema referenc. Takšen proces je najboljši za uporabo učnih modelov in ustvarjalnega pristopa. Spodbuja divergentni način razmišljanja. Najbolj znana oblika v zvezi s tem pristopom je projektno izobraževanje.

Vse omenjene paradigme, ne glede na to, ali je poučevanje kolektivno, individualizirano ali celo personalizirano, pripadajo enemu samemu področju, ki si ga lasti učitelj, ultimativno pa tudi šola.

Industrijska paradigma je povzdignila tri izobraževalne usmeritve: konformistično, prilagojeno in prehodno.

IZOBRAŽEVALNA DRUŽBENA PARADIGMA

Faure (1972) v svojem znanem poročilu Unesca Learning to Be predstavlja koncept učeče se družbe, kar pomeni, da vsaka ekonomska, politična, družbena, kulturna in religiozna

entiteta ne bo samo igrala lastne vloge, temveč bo tudi spodbujala izobraževalne aktivnosti v sodelovanju ali dopolnjevanju in tako sčasoma zamenjala sedanjo šolo. V tej tezi je najpomembnejše, da posameznik ne bo več odvisen le od šole. Učenje in izobraževanje torej postaja dinamičen proces v povezavi s celotno družbo.

Paradigma učeče se družbe zajema totalnost in univerzalnost vsebine in klientske, didaktični dinamizem, različnost in, kar je najpomembnejše, usmerjena je v individualni, kolektivni in družbeni razvoj. Najpomembnejše je predvsem to, da je posameznik učljiv, dokler je za učenje

Paradigma učeče se družbe je nasprotna tradicionalni šoli.

motiviran, vzgojliv in pripravljen na dolgoročno vlaganje v učenje, ki mu pomeni izboljšanje kakovosti življenja.

Vseeno je, ali imamo opravka z mlajšimi ali starejšimi generacijami, izobraževalna družbena paradigma namreč ponuja številne alternative tradicionalni šoli. Prav tako je pomemben pristop, da so življenjske izkušnje najodločilnejša izkušnja za učenje. Opraviti imamo s kontinuirano izmenjavo informacij z drugimi in okoljem.

Na osnovi teh dejavnikov izražajo paradigmo učeče se družbe tri usmerjenosti: avtonomna, socializacijska in lokalna.

Orientacija avtonomista je usmerjena v poudarjanje splošne povezave z različnimi viri. Učenje opredeljuje kot potrebo zadovoljevanja potreb (neodvisno učenje). Učitelj je v tem procesu le vir, ki ga posameznik uporablja po potrebi. Ta kombinira različne metode dela le, kadar so v posameznem segmentu potrebne. Opraviti imamo s samousmerjevalnimi pedagoškimi aktivnostmi. Vsa pedagoška dejavnost pravzaprav poteka na podlagi posameznikovih interesov in interesov skupin. Poudarjena je izmenjava mnenj v zvezi z učnimi aktivnostmi. V vsaki skupini je vodja, ki pomaga usmerjati skupinsko strukturo, cilje, metode dela in samo vsebino izobraževalnega procesa. Opravka imamo s kooperativnim pedagoškim procesom.

Lokalna usmerjenost pa nasprotno poudarja vlogo lokalne skupnosti pri reševanju problemov, ki se nanašajo na njene prebivalce. Izobraževanje je usmerjeno v kolektivni razvoj. Na osnovi skupnega problema udeleženci oblikujejo projekt, ki ga tudi sami vodijo in

upravljajo. Nad projektom so popolnoma suvereni in sprejemajo lastne odločitve. Vodja skupine deluje kot socialni organizator za lokalno skupnost, njeni prebivalci pa težijo k obvladovanju sociokulturnih in ekonomskih razmer v lokalni skupnosti, in sicer na podlagi skupne razvojne strategije in s pogosto radikalnimi učnimi metodami. Pedagoški proces je usmerjen k posamezniku in njegovemu razvoju.

INTERMAN je v letu 1992 posredoval tipologijo, v kateri ločuje podjetniško usposabljanje v tri skupine:

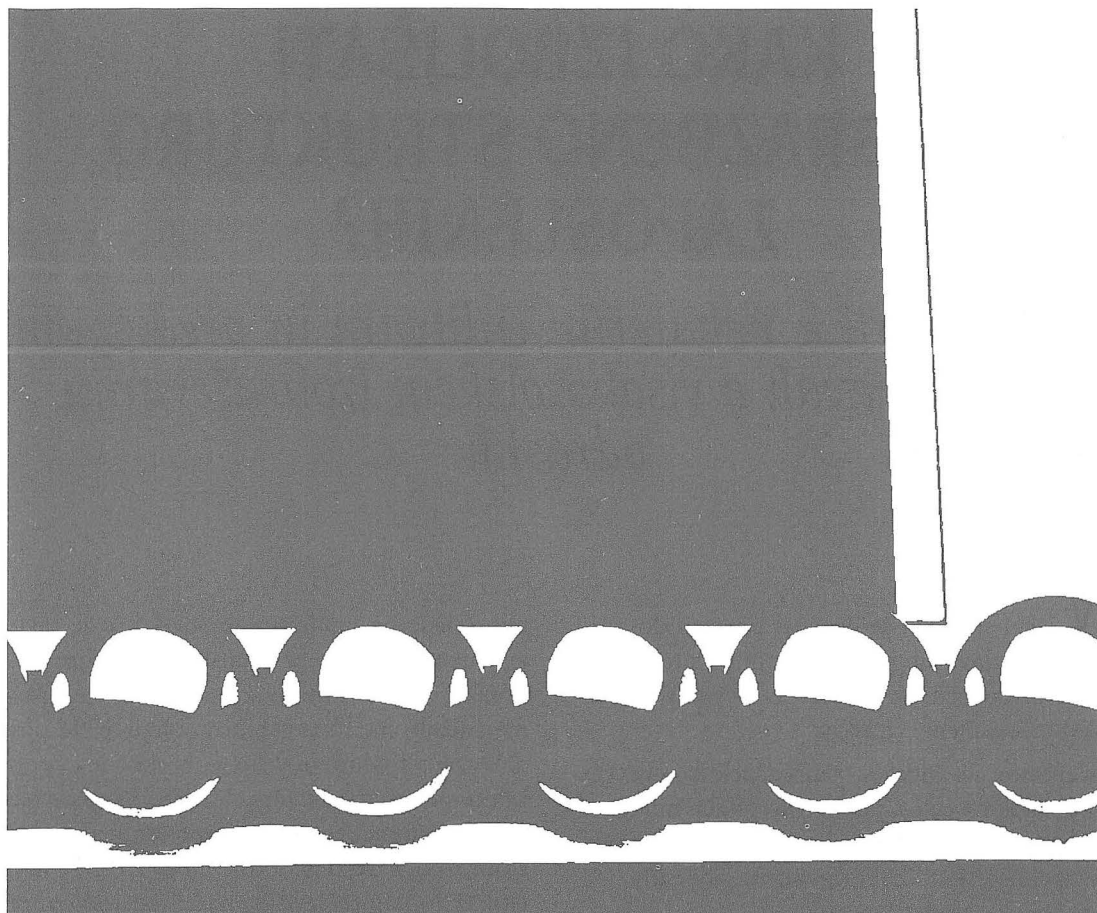
- podjetniška usmerjenost in programi samozaveščanja,
- oblikovanje in razvijanje lastnega podjetja,
- programi za mala podjetja – rast in preživetje.

Industrijska paradigma izraža tri že omenjene paradigme. Te usmeritve favorizirajo, spoštujejo, kolektivizirajo in individualizirajo ter personalizirajo metode poučevanja. Učitelj se v teh paradigmah večinoma koncentrira na učno vsebino. Pedagoška povezava je po navadi asimetrična in udeleženci se srečujejo s pravili institucionalnega poučevanja. Velik poudarek je tudi na prilagajanju izobraževalnega sistema potrebam družbe.

Družbena industrijska paradigma in paradigma učeče se družbe ustvarjata različne strategije v razvojnem procesu. Prva izraža konkretno obliko na način izražanja asimetrične moči v povezavi med učitelji in tistimi, ki to znanje sprejemajo. Druga paradigma pa je usmerjena v tistega, ki sprejema znanje in uporablja učitelja le kot vir za doseg lastnih ciljev in uresničitve lastnih potreb.

Paradigma učeče se družbe vključuje tri že omenjene izobraževalne usmeritve. Slednje paradigme v nasprotnem pomenu povečujejo razvoj posameznika, skupin in skupnosti. Najpomembnejše je, da se sistem hitro in učinkovito odziva na potrebe učečega se posameznika. Povezava med učiteljem in posameznikom je andragska in poudarja avtonomnost, odgovornost ter enakost. Pozornost je usmerjena v psihosocialno dinamiko različnih učnih eksperimentov.

Predstavljena tipologija je lahko vodnik za raziskovalno izobraževalno dejavnost v pod-

jetništvu in navsezadnje usmerja merila vrednotenja, ki ne morejo biti enaka za vse programe, ker so vhodni in izhodni viri v procesu povsem različni.

Cilj izobraževalnega procesa ni le pridobivanje znanja, temveč njegovo ustvarjanje in produciranje. Predstavljeni modeli in izkušnje v zvezi s podjetništvom usmerjajo k učenju, razvijanju samoozaveščanja in pridobivanju znanja, na podlagi katerih si podjetniki izoblikujejo nekakšen podjetniški miselni okvir. Tako se pri študentih razvije nov miselni vzorec, usmerjen k pridobivanju praktičnih učnih vzorcev, ki spodbujajo nenehno učenje in so prilagojeni dejanskim potrebam študenta oziroma njegovi prihodnji vlogi podjetnika. Potem ko osvojijo te osnove, zlahka opredelijo managersko znanje, ki je potrebno za udejanjenje njihove vizije.

LITERATURA

- Bailey, J. E., 1986. Learning Styles of Successful Entrepreneurs. In R. Ronstadt, J. Hornday, R. Peterson and K. Vesper, eds., *Frontiers of Entrepreneurship Research*.
 Bechard, J. P., 1993. *Entrepreneurial Training: A Look from Educational Sciences*, HEC, Montreal.

Berginc, J., 1994. *Priročnik za učitelje podjetništva*, GEA College Ljubljana (brošura).

Filion, J. L., 1995. *Entrepreneurship and Management: Differing but Complementary Processes*, HEC, Montreal University Business School.

Filion, L. J., »The Design of Your Entrepreneurial System: 3rd Canadian Conference on Entrepreneurial Studies« (september, 1989). Published in *Proceedings of the Third Conference on Entrepreneurial Studies* (1989), 77-90.

Filion, L. J., »Ten Steps to Entrepreneurial Teaching«, 2nd National Conference on Entrepreneurship Education, Moncton, Kanada, junij 1992.

Faure, E., 1972, *Learning to Be: The World of Education Today and Tomorrow*, Pariz: UNESCO-Fayard.